

Skladatelj Anton Lajovic.

Slovensko poslikanje panjske končnice.

Ta panoga slovenske ljudske umetnosti uživa v Evropi sloves originalne vrednosti in naše končnice so bile pred leti na mednarodni čebelarški razstavi v Bernu prava senzacija. Letos bodo v fotografijah razstavljene na mednarodni čebelarški razstavi v Pragi, kjer vlada zanje veliko zanimanje.

Čebelarstvo, ki se je bilo pri nas že v XVIII. stoletju pod V. Janševim vplivom tako razmahnilo, je dalo ognjišče ljudskemu figuralnemu slikarstvu pri nas, s kakršnim se ne morejo ponašati niti naši zapadni alpski sosede, še manj pa vzhodni, ki poznajo le abstraktno ornamentiko. V tej zvezi ne bo presenetilo dejstvo, da se je figuralno slikarstvo na panjevih končnicah razvijalo le v alpskem, zapadnjaško čutečem območju Slovenije (Koroška, Gorenjska, gornja in srednja Dolenjska), dočim v Belokrajini sploh ni poslikanih panjev, marveč le pletenje in sploh ne dobimo več figuralne umetnosti, marveč le še ornamentiko.

Lepe zbirke panjevih končnic hranijo etnografski muzej v Ljubljani, Čebelarско društvo in mnogi zasebniki (tako ima lepo zbirko svetnik A. Bukovec). Kolikor sem v teh zbirkah znan, zgleda, da je najstarejša panjeva končnica ona iz Bukovčeve zbirke, ki nosi letnico 1753. Po vsem videzu se je to slikarstvo razvijalo vsaj že od srede XVIII. stol. dalje malone do danes,

ko ta lepa etnografska specialiteta že izumira pod vplivom »nivelizirajoče civilizacije«, ki je dala izumreti tudi našim »narodnim« hišam, nošam, vezeninam, glasbi, običajem. Moderni, čedalje manj idealistično usmerjeni pa vedno bolj materialistično misleči človek smatra s stori-jami poslikane panje za nesmisel. Moderni panji so opremljeni s številkami ali pa imajo enotno pobarvane končne ploskve brez vsakega ornamenta ali figuralnega okrasja.

Treba je namreč končnice panjev v ulnjaku opremiti različno, da se čebele spoznajo med panji. In tako so za časa našega »kmečkega baroka« več ali manj vešče roke obeh spolov slikale s posebnimi, primitivnimi tempera-barvami nanje: Marijo z Jezuškom na oblaku, ob kraju dve vazi nageljnov in vrtnic, Vnebohod, Sv. Trojico, »kmečke« svetnike — v duhu XVIII. stoletja. Koncem stoletja se pojavijo že historije: Pegam in Lambergar, hudič, ki pelje Lutro s Katrico v pekel itd. Potem v XIX. stol. zacvete historija: Trije kongresni cesarji, Bitke med Francozi in Avstrijci, kmet Francoza ziblje, škric-uradnik kmetu kravo molze, francoski maire pobira slovenske fronke itd. Zacveto junaki iz narodne pesmi, kralj Matjaž itd., se pojavijo prizori o žaganju babe in drugih običajev: koledniki itd. Sredi stoletja je stil teh končnic čisti realizem, najčesče pa pristno slo-

venskega humoristično-komičnega značaja. Predmet je često »jezična baba«, ki ji vrag brusi jezik, sitna Jobova boljša polovica, huda ženica, ki pride s palico po moža v gostilno, dalje ženske, ki se tepo za moške hlače, ljubosumne ženske, ki se, jezdeč peteline, tepo s kuhalnici — humor slikarjev je v predmetu neizbrin. Zelo priljubljeni so bili tudi motivi, ki smešijo slabe lovce, cela vrsta je satir na krojače. Izredno humorno sveže so naslikani krojači, ki so znani suhci, katere je sapica dvignila z likalniki in škarjami vred v zrak, dočim se drugi obupno drže grmovja, ali krojači, ki se trkajo s kozlom, ki jih kozel žre, ki se bore s polžem itd. Vmes se vrste slike iz čebelarškega življenja, religiozne slike, žanrske slike vseh vrst.

Lep in dragocen kosček naše originalne ljudske fantazije ima etnograf ohranjen v teh, primitivno, pa vseeno značilno slikanih spominkih na panjih, ki so i dekorativni v barvah i značilni v risbi in konturi. Najživahnejši v barvah so koroški in bohinjski panji, kvalitetno pa se odlikuje Kranj—škojeloška okolica.

Treba nam bo Slovencem vsekakor poskrbeti za dostojno izdajo naše ljudske umetnosti — saj imamo svetu marsikaj novega pokazati!

(S. V.)